

G.I.C. 'Grondbeginselen der communistiche productie'

I. De politieke randvoorwaarden

Met citaten uit verschillende uitgaven

Left-Dis, augustus 2017

Inhoud

Woord vooraf.....	1
Hfdst. 1. De revolutie.....	3
Hfdst. 2. Het begin van de overgangperiode.....	7
• Wie heerst over productie en distributie? Een centrale staat of de raden? Wat is 'vrijheid' in de associatie van vrije en gelijke producenten? (7)	
• De relatie tussen het proletariaat en andere klassen (11)	
• De associatie van vrije en gelijke producenten: gelijkheid (11)	
Hfdst. 3. De ontwikkeling naar volledig communisme tijdens de overgangperiode	15

Titel:	Reader: G.I.C.- 'Grondbeginselen'
Subtitel:	<i>I. De politieke randvoorwaarden</i>
Uitgave:	Left-dis, http://www.left-dis.nl/ juli 2017 Reader, 19 blz. A4
Versie:	1.0, 5 september 2017
Redactie:	info@left-dis.nl

Woord vooraf

Deze tekstbundel is samengesteld ten behoeve van een studie- en discussiebijeenkomst over “De Grondbeginselen der Communistische Productie en Distributie.” Deze bundel gaat over de politieke randvoorwaarden, het politieke kader, waarbinnen de Groep van Internationale Communisten (G.I.C.) haar oplossing voor de economische vraagstukken van de overgangperiode voorstelt.

Een afzonderlijke behandeling van de politieke aspecten van de overgangperiode is om meerdere redenen noodzakelijk. De eerste reden is dat de standpunten van de G.I.C. ten aanzien van deze politieke randvoorwaarden in meerdere fragmenten van verschillende documenten zijn te vinden. Omdat deze documenten niet bekend en tot voor kort moeilijk toegankelijk waren, lijkt een politiek kader te ontbreken, of erger, lijkt het alsof de G.I.C. een slechts economisch benadering heeft toegepast op de overgang van kapitalisme naar communisme. Dat leverde de G.I.C. het verwijt op niet-marxistisch te zijn, een anarcho-syndicalistische benadering te hanteren. Daarmee zijn we gekomen op de tweede reden voor deze bundel. Een derde reden is het verwijt dat de G.I.C. het idee zouden hebben van een onmiddellijke overgang van kapitalisme naar een volledig communistische maatschappij, die volgens de G.I.C. zelfs mogelijk zou zijn binnen de grenzen van één (industrieel ontwikkeld) land. Met haar voorstel zou de G.I.C. zelfs denken dat door toepassing van haar ‘grondbeginselen’ de Russische Revolutie een andere koers zou hebben genomen. Deze laatste verwijten komen er op neer dat men in de voorstellen van de G.I.C. voor de economische omvorming naar communisme iets zoekt, wat er niet in te vinden is: een analyse van de Russische Revolutie als onderdeel van de wereldrevolutie.¹ Degenen die deze en andere verwijten naar voren brengen, zou het echter passen om uit te leggen wie in afwachting van de uitbreiding van de wereldrevolutie het bedrijfsleven zullen beheersen wanneer de arbeiders in een deel van de wereld hun heerschappij uitoefenen: de arbeiders massaal zelf, of een kleine minderheid van ‘specialisten’ en zogenaamde revolutionairen, verenigd in de top van een nieuwe staat, zoals na Oktober 1917 het geval was?

De opzet van deze bundel is als volgt. Elk hoofdstuk behandelt een bepaalde periode van proletarische revolutie naar het (volledige) communisme. Om het proces van

---

1) De analyses van de Russische Revolutie door de Duitse en de Hollandse Linkerzijde zijn niet eenduidig. Deze sluiten m.i. wel duidelijk aan bij de destijds algemeen gangbare opvatting van de revolutie in Rusland als een ‘dubbele’ revolutie, burgerlijk en proletarisch. Bij het stagneren van de proletarische wereldrevolutie, zou de revolutie in Rusland een eenzijdig burgerlijke koers hebben gevolgd. In dat kader vond de G.I.C. Wagners “Stellingen over het bolsjewisme” interessant, maar het staat niet vast dat ze als groep, of al haar leden, achter diens reformistisch geïnspireerde opvatting van een eenzijdig burgerlijke karakter van de revolutie in Rusland zou staan (F.C.).

maatschappelijke omvorming, zoals de G.I.C. zich dat voorstelde, duidelijk te maken, beschrijven we in hoofdstuk 2 de eerste maatregelen aan het begin van de overgangperiode en in hoofdstuk 3 de verdere ontwikkelingen in dit proces. Binnen elk hoofdstuk komen in afzonderlijke paragrafen politieke aspecten aan de orde die eigen zijn aan de behandelde periode. In cursief vindt de lezer telkens een poging tot samenvatting van de daarop volgende citaten van de G.I.C.

Hier volgt een lijst van de geciteerde documenten van de G.I.C., waarvan in de tekst slechts het volgnummer wordt genoemd als bronvermelding.

(1) Piet de Bruin [Jan Appel] [Aantekeningen over communistische economie](#) (1928). Dit document is waarschijnlijk gebaseerd op de aantekeningen die Jan Appel bij zijn emigratie uit Duitsland naar Nederland meebracht. Als zodanig is het de grondtekst voor de 'Grondbeginselen'.

(2) G.I.C. [De ontwikkeling van het boerenbedrijf - ontwikkelingslijnen in de landbouw](#) (1930). Deze voorstudie van de G.I.C. gaat in op het agrarische vraagstuk zoals dat werd gesteld door de revoluties in Rusland en Duitsland. Tevens wordt Rutgers' "Het boerenvraagstuk in Sovjet-Rusland, Europa, Amerika, Indië, China" (1929) bekritiseerd vanuit moderne ontwikkelingen in de landbouw.

(3) Jan Appel 1927 / G.I.C. 1932 [Marx-Engels en Lenin / Marxisme en Staatscommunisme - Het afsterven van de staat](#). Deze voorstudie werd door Jan Appel in 1927 gepubliceerd in 'Proletarier' - een orgaan van de Berlijnse tendens van de K.A.P.D. - en verscheen door de G.I.C. bewerkt en aangevuld in 1932 in het Nederlands als brochure.

(4) G.I.C. [Grondbeginselen van de communistische production en distributie](#) (naar de tweede uitgebreide en herziene Nederlandstalige uitgave, 1935). Hoofdttekst (meest uitgebreide versie, verscheen alleen in het Nederlands en bevat daarom internationaal onbekende fragmenten).

Mogelijk geeft de studie van de hoofdttekst aanleiding tot aanvullingen op deze tekstbundel.

Hfdst. 1. De revolutie

Volgens de G.I.C. begint de economische omvorming van de maatschappij pas nadat de arbeidersklasse – georganiseerd in raden – de burgerlijke staat heeft vernietigd en de politieke macht over de maatschappij uitoefent (dictatuur van het proletariaat). Deze politieke macht, of dictatuur van het proletariaat, noemt de G.I.C. in navolging van Marx ook wel ‘staat’ of ‘arbeidersstaat’.

Evenals bij Marx is het echter niet deze staat die het bedrijfsleven beheerst, maar de associatie van vrije en gelijke producenten. Het is het radencongres / de arbeidersstaat of proletariërsstaat / de regering die oproepen tot (her)toe-eigening van de productiemiddelen door de gemeenschap op grondslag van de in bedrijven georganiseerde arbeiders – de associatie van vrije en gelijke producenten.

De associatie van vrije en gelijke producenten kent zowel een centrale beheersing vanuit de top, als van onderop, terwijl de arbeiders zelf alle beslissingen nemen op elk niveau waar dit van toepassing is. In die zin is de oude begripentegenstelling centralisme – federalisme niet meer van toepassing.

“ **Met de verovering van de productiemiddelen zet de economische revolutie in**

Is de heerschappij van de arbeidersklasse in een industrieel land tot werkelijkheid geworden, dan staat het proletariaat voor de taak, de omvorming van het economisch leven op nieuwe grondslagen, op die van de gemeenschappelijke arbeid, te beginnen. De opheffing van het privaatbezit is gemakkelijk uitgesproken: het zal de eerste maatregel van de politieke heerschappij van de arbeidersklasse zijn. Maar dit is slechts een rechtskundige daad, die de grondslag voor het werkelijk economisch gebeuren zal leggen. De werkelijke omvorming en het werkelijk revolutionaire werk begint dan eerst.” (3)

“ Volgens Marx is de staat een speciaal onderdrukingsinstrument:

- in het kapitalisme: tot onderdrukking van de arbeidersklasse;

- onder de proletarische dictatuur: tot het neerhouden van de bourgeoisie en van de contrarevolutie.

Daaruit volgt echter nog lang niet dat de staat in een communistische maatschappij door centrale leiding en concentratie van het hele economische leven tot uitsluitende macht in de samenleving moet worden. Juist integendeel hebben zowel Marx als Engels het standpunt ingenomen dat het kenmerk van een communistische samenleving in “de associatie van vrije en gelijke producenten” bestaat, en dat de staat, als er niets meer te onderdrukken is - dus als de tegenstand van de bourgeoisie en de ideologische beïnvloeding van de arbeiders door deze overwonnen is - moet verdwijnen. De “associatie van vrije en gelijke producenten” heeft geen klassentegenstelling meer en daarmee is in zulk een samenleving de staat als machtsinstrument overbodig geworden.” (3)

“Natuurlijk moet de verenigde macht van gewapende arbeiders de bourgeoisie neerslaan, omdat slechts zo de geconcentreerde macht van de burgerlijke staat overwonnen kan worden. Maar hier zijn het dan ook de arbeiders zelf die, volgens de bedrijven gewapend, de nieuwe staatsmacht vormen.

De politieke eenheid van de arbeidersstaat, onder leiding van Raden of Sovjets, wier hoofd de Radenregering vormt, is een noodzakelijk gevolg van deze strijd. Ook de opheffing van het privaat-eigendom aan productiemiddelen en het verklaren tot “Staats-”, beter gezegd, [tot] maatschappelijk eigendom, moet door de proletarische Staat, dus door de regering geschieden.” (3)

“Hier ligt in de aard der zaak, dat de leiding en het beheer van de productie aanvankelijk bij de massa’s lag, evenals het in de aard der zaak ligt, dat ze later al hun bevoegdheden aan de centrale organisaties moesten overdragen. Waren aanvankelijk directeuren, communale economische Raden enz. verantwoordelijk aan de massa’s, aan de producenten, nu werden ze verantwoordelijk aan de centrale leiding, die het geheel dirigeerde. Aanvankelijk verantwoording “naar onder”, nu verantwoording “naar boven”.

Zo voltrok zich in Rusland een ontzaglijke concentratie van de productiekrachten, zoals geen ander land ter wereld kent. Wee het proletariaat, dat tegen zulk een machtsapparaat de strijd moet aanbinden!

En toch is dat nu zo gekomen. Het lijdt niet de geringste twijfel meer: de Russische arbeider is loon-arbeider, hij wordt uitgebuit, hij zal ook om zijn loon hebben te vechten... tegen het machtigste apparaat, dat de wereld kent.

Waarop we hier willen wijzen, is dat bij deze vorm van “communisme” het proletariaat het productieapparaat niet in handen heeft. Ogenscheinlijk is het wel de “bezitter” van de productiemiddelen, maar het heeft er niet het beschikkingsrecht over. Welk aandeel van de maatschappelijke productenvoorraad de producent voor z'n arbeidskracht krijgt, wordt bepaald door de centrale leiding, die, als alles goed gaat, dat op grond van haar statistieken vaststelt. In werkelijkheid wordt daarmee de kwestie of er al of niet uitgebuit zal worden in handen van een centrale gelegd.“ (1)

“Wijzen we dus de opvattingen waarnaar de productie vanuit een centraal punt geleid en beheerd wordt van de hand, zo betekent dit geenszins, dat we op uitsluitend federalistische grondslag komen te staan. Waar beheer en leiding van productie en distributie bij de bedrijfsorganisaties en de coöperaties berust, zijn ongetwijfeld krachtige federalistische tendenzen aanwezig. Echter, bekeken vanuit de algemene maatschappelijke boekhouding is het economische leven één ononderbroken geheel en hebben we één centrum, vanwaaruit de productie weliswaar niet beheerd en geleid, maar zeker wel overzien kan worden. Het feit, dat alle omvormingen van de menselijke energieën in het productieproces in één lichaam tot registratie komen, is de hoogste samenvatting van het economisch leven. Of men het federalistisch of centralistisch wil noemen, hangt slechts daar vanaf, van elke kant men hetzelfde ding beziet. Het is zowel het één als het ander, waardoor deze begrippen voor het productiesysteem als geheel hun zin verloren hebben. De tegenstelling federalisme en centralisme is in een hogere eenheid opgeheven, het productie-organisme is geworden tot organische eenheid. (1)

“De Groep van Internationale Communisten (...) ziet in het doorvoeren van nieuwe bewegingswetten voor de productencirculatie de eigenlijke taak van de sociale omwenteling. De revolutie stelt algemene regels op, waarnaar alle bedrijven zelfstandig hun productieberekening voeren. (...)

Het vastleggen van de nieuwe bewegingswet is daarom het wezenlijke doel van de revolutie. De overwinnende arbeidersklasse roept door haar Radencongres alle klassegelaten in stad en land op, alle bedrijven in eigen beheer en onder eigen leiding te nemen onder de volgende gezichtspunten:

1. Het geld wordt vanaf een bepaalde datum waardeloos verklaard en als nieuwe rekeenheid wordt het arbeidsuur ingevoerd.
2. Alle bedrijven stellen de productietijd van hun producten vast.

3. Gelijksortige bedrijven treden terstond samen, om de maatschappelijk gemiddelde productietijd van hun product vast te stellen.

Daarmee is het gehele bedrijfsleven tot de communistische productie overgegaan, alle productiemiddelen zijn gesocialiseerd: ze zijn in handen van de gemeenschap overgegaan." (2)

Hfdst. 2. Het begin van de overgangperiode

De G.I.C. maakt geen onderscheid tussen een socialistische en een communistische fase na de revolutie zoals Lenin en Stalin dit deden om centrale beheersing van het bedrijfsleven van bovenaf door de staat (naar voorbeeld van het Duitse kapitalisme en het Finanzkapital) voor te stellen als 'socialisme'. Net als Marx en Engels betekenen voor de G.I.C. socialisme en communisme hetzelfde, en spreken ze over de periode na de proletarische revolutie als van een overgangperiode van kapitalisme naar socialisme (of communisme). Onmiddellijk na de revolutie is sprake van de dictatuur van het proletariaat in de zin van massale machtsuitoefening door de arbeidersklasse over de rest van de maatschappij.

Wie heerst over productie en distributie?

Een centrale staat of de raden?

Wat is 'vrijheid' in de associatie van vrije en gelijke producenten?

In navolging van Marx en Engels stond de G.I.C. op het standpunt dat na de revolutie niet de staat, maar de 'associatie van vrije en gelijke producenten' de productiemiddelen zou besturen. Hoe verhoudt deze 'vrijheid' zich tot de dictatuur van het proletariaat?

Het begrip vrijheid wordt gebruikt in twee betekenissen. In het begin van de overgangperiode heeft 'vrijheid' een negatieve betekenis, in de zin van 'vrij van ...' Onmiddellijk is er ook vrijheid in positieve betekenis van zelfbeschikking, zelf bepalen en zelfontplooiing. De laatste betekenis komt in hfdst. 3 meer uitdrukkelijk naar voren.

De arbeidersklasse is vrij van de overheersing door de kapitalistenklasse en de kapitalistische staat. De laatste is vernietigd, maar de leden van de kapitalistenklasse bestaan nog en kunnen streven naar herstel van hun macht. De dictatuur van het proletariaat verzekert de vrijheid van de arbeidersklasse en andere klassen die eerder werden uitgebuit door de vroegere uitbuitende klassen uit te sluiten van de politieke macht, en hen zo nodig met geweld te onderdrukken.

De dictatuur van het proletariaat betekent in economisch opzicht de algemene geldigheid van de communistische wijze van produceren voor de gemeenschap met afschaffing van de loonarbeid en onder maatschappelijke controle. De economische bewegingswetten zijn tevens een vorm van materiële dwang over wie zich niet willen aansluiten bij de gemeenschappelijke productie.

Voor wie zich aansluiten bij het communistische bedrijfsleven, bestaat de dictatuur van het proletariaat niet meer; zij delen in de vrijheid van de geassocieerde producenten. Deze vrijheid is – net als de dictatuur – gebonden aan het voortbestaan van klassen (en van gebieden waarin de arbeidersklasse niet de macht heeft). Met het verdwijnen van de klassen en de uitbreiding van de wereldrevolutie, sterven deze attributen van ‘de halve staat’ af.

“ V. Bij een communistische omwenteling zal het proletariaat deze verhouding van producent tot product hebben vast te leggen. Het is een machtsvraag. Op deze basis kan de planmatige productie zich voltrekken. De afzonderlijke bedrijven en takken van bedrijf kunnen zich horizontaal en verticaal tot een planmatig geheel verbinden, terwijl ieder deel zijn “boekhouding” over de verbruikte hoeveelheid menselijke energie in de vorm van slijtage aan machines, grond- en hulpstoffen en arbeidskracht voert. De producenten kunnen al deze werkzaamheden zelf verrichten, het is de “associatie van vrije en gelijke producenten”. Het proces van ineengrijpen en samenvoegen groeit van onderen op, omdat de producenten zelf met leiding en beheer zijn belast. Nu is de plaats vrij voor het initiatief van de producenten zelf, die het beweeglijke leven in z’n duizenderlei vormen zelf kunnen “maken”.

Het proletariaat legt de grondverhouding tussen producent en product. Geleerde mensen, statistici en zo, heeft het daartoe niet nodig. Deze komen eerst aan de beurt als de grondverhouding is gelegd. Dan kunnen ze komen met getallen en statistieken en voorstellen doen voor planmatige opbouw. Maar alles op de “natuurlijke” basis van de arbeidstijd.

VI. De dictatuur van het proletariaat heeft in beide vormen van communisme een volkomen andere uitwerking. Bij het staatscommunisme onderdrukt ze ieder, die de heersende leiding weerstreeft, tot alle takken van bedrijf zo ver “rijp” zijn, dat ze aan het centrale apparaat ondergeschikt gemaakt kunnen worden. Bij de “associatie van vrije en gelijke producenten” dient ze, om de nieuwe “waardeberekening” als algemene grondslag van de productie door te voeren: d.w.z. om de grondslag te leggen, waar-

op de producenten de productie zelf leiden en beheren. Bij 't staatscommunisme de voorwaarden scheppen tot een zo krachtig mogelijke onderdrukking door het centrale apparaat. Bij de associatie de voorwaarden scheppen, waardoor ze zelf voortdurend in macht verliest en zich tenslotte overbodig maakt: ze werkt aan haar eigen ondergaan." (1)

“**De economische dictatuur van het proletariaat**

Tenslotte moeten we nog een enkel woord wijden aan de dictatuur van het proletariaat. Deze dictatuur is voor ons een vanzelfsprekendheid, iets waarover men feitelijk niet in het bijzonder hoeft te spreken, omdat de doorvoering van het communistisch bedrijfsleven niet anders dan de dictatuur van het proletariaat is. De doorvoering van het communistisch bedrijfsleven wil niets anders zeggen, dan de afschaffing van de loonarbeid, de doorvoering van *het gelijke recht* voor alle producenten op de maatschappelijke voorraden. Dat is de opheffing van alle voorrechten van bepaalde klassen. Het communistisch bedrijfsleven geeft niemand het recht, zich te verrijken ten koste van de arbeid van anderen. Wie niet werkt zal niet eten. De doorvoering van deze beginselen is in het geheel niet “democratisch”. De arbeidersklasse voert het door in de heftigste, bloedige strijd. Van een “democratie” in de zin van de samenwerking van de klassen, zoals we deze op het ogenblik in het parlementaire- en vakverenigingsstelsel kennen, kan daarbij geen sprake zijn.

Bekijken we deze dictatuur van het proletariaat echter vanuit de omvorming van de sociale verhoudingen, vanuit de wederkerige betrekkingen van de mensen, dan is deze dictatuur de werkelijke verovering van de democratie. Het communisme wil niet anders zeggen, dan dat de mensheid tot een hogere cultuurtrap overgaat, doordat alle maatschappelijke functies onder de directe leiding en controle van alle werkenden komt te staan, en daarmee hun lot in eigen handen nemen. Dat wil zeggen: de democratie is tot levensbeginsel van de samenleving geworden. Daarom is een wezenlijke democratie, die haar wortels vindt in het beheer van het maatschappelijk leven door de werkende massa's precies hetzelfde als de dictatuur van het proletariaat.

Het was alweer aan Rusland voorbehouden, om van deze dictatuur een karikatuur te maken, door de dictatuur van de bolsjewistische partij voor de dictatuur van de proletarische klasse uit te geven. Daarmee wordt de deur voor een werkelijke proletarische democratie, het beheer en de leiding van het maatschappelijk leven door de massa's zelf, gesloten. De dictatuur van een partij is de vorm, waarin de dictatuur van het proletariaat in werkelijkheid wordt verhinderd.

Naast de sociale betekenis van de dictatuur vatten we zijn economische inhoud in het oog. Op economisch gebied werkt de dictatuur zich zodanig uit, dat hij de nieuwe maatschappelijke regels, waarnaar het bedrijfsleven verloopt, tot algemene geldigheid brengt. De arbeiders kunnen alle maatschappelijke werkzaamheden zelf bij het communistisch bedrijfsleven inschakelen, door zijn beginselen te aanvaarden, door de productie voor de gemeenschap, onder verantwoording aan de gemeenschap, door te voeren. Alle tezamen voeren de communistische productie door.

Het ligt voor de hand, dat verschillende delen van het boerenbedrijf zich niet direct naar de regels van het communistisch bedrijfsleven zullen voegen, dat is, zich niet bij de communistische gemeenschap aansluiten. Ook is het waarschijnlijk dat verschillende arbeiders het communisme dusdanig zullen opvatten, dat ze de bedrijven wel zelfstandig willen beheren, maar niet onder controle van de samenleving. In de plaats van de private kapitalist van vroeger treedt de bedrijfsorganisatie als “kapitalist” op.

De economische dictatuur heeft daarbij de bijzondere functie het bedrijfsleven naar de algemene regels te ordenen, waarbij de maatschappelijke boekhouding in het algemene girokantoor een belangrijke functie vervult. In de maatschappelijke boekhouding vinden we de registratie van de goederenstroom binnen het communistisch bedrijfsleven. Dat wil niets anders zeggen, dan dat degenen, die niet bij de maatschappelijke boekhouding zijn aangesloten ook geen grondstoffen kunnen krijgen. Want in het communisme wordt niets “gekocht” of “verkocht”. De producenten kunnen alleen goederen en grondstoffen van de gemeenschap krijgen voor de verdere distributie of voor verdere bewerking. Wie zijn arbeid echter niet in het maatschappelijk geregelde arbeidsproces wil inschakelen, sluit daarmee zichzelf van de communistische gemeenschap uit. Zo voert deze economische dictatuur tot een zelforganisatie van alle producenten, ongeacht of dat klein- of grootbedrijf is, of het industrieel of agrarisch is. Deze dictatuur heft zich zelf ook inderdaad direct op, zodra de producenten hun arbeid bij het maatschappelijk proces inschakelen en werken onder de beginselen van de afschaffing van de loonarbeid en maatschappelijke controle. Dit is dan ook een dictatuur, die inderdaad vanzelf “afsterft”, zodra het hele maatschappelijke leven op de nieuwe grondslagen van de afschaffing van de loonarbeid staat. Het is tevens een dictatuur, die zich niet op de punt van de bajonet voltrekt, maar die door de economische bewegingswetten van het communisme wordt doorgevoerd. Niet “de staat” voert deze economische dictatuur door, maar iets dat machtiger is dan de staat: de economische bewegingswetten.” (4)

De relatie tussen het proletariaat en andere klassen

De Russische Revolutie heeft in alle scherpste het vraagstuk gesteld van de relatie tussen de arbeidersklasse en de boeren.² In andere gevallen zal er sprake zijn van kleine burgerij en kleine bezitters. De G.I.C. stellen voor om de boeren (en andere kleine bezitters) aan te bieden om zich aan te sluiten bij het communistisch georganiseerde bedrijfsleven.

“ De sociale revolutie welke het communisme ziet als het leggen van een nieuwe bewegingswet voor de productencirculatie, heeft de boeren echter wel wat te bieden. Behalve de bevrijding van alle pachten, hypotheek en bedrijfsschulden, brengt de gelijkmatige verdeling van het maatschappelijk product de directe volkomen gelijkstelling van stad en land, wat in de praktijk op een bevoordeling van de boer uitloopt. Het landbouwproletariaat, deze paria's van de kapitalistische samenleving, maakt echter een geweldige sprong vooruit, zodat het er alle belang bij heeft, de landbouw bij de communistische productie in te schakelen." (2).

De associatie van vrije en gelijke producenten: gelijkheid

Evenals het woord 'vrijheid' (tegenhanger van onderdrukking) in de 'associatie van vrije en gelijke producenten' herinnert het woord 'gelijkheid' er aan dat we te maken hebben met een maatschappij die nog kenmerken van het kapitalisme vertoont. In dit geval een formeel begrip uit het burgerlijke recht die in werkelijkheid allerlei vormen van ongelijkheid verbergt.

Het gaat de G.I.C. niet om een moreel gelijkheidsbeginsel. De G.I.C. zelf wijst er op dat elke formele gelijkheid in de verdeling op basis van een standaard tallozen werkelijke ongelijkheden met zich meebrengt. De formele ge-

---

2) Terwijl Marx opriep om de boeren met de grootste voorzichtigheid te benaderen (zie David Adam "[Karl Marx & de staat](#)"), hebben de Bolsjewiki slechts aarzelend en uitsluitend om tactische redenen een bondgenootschap met de boeren gesloten. Dat verhinderde niet dat onder de vlag van de 'Arbeiders- en boerenstaat' de boeren afwisselend werden geplunderd (Oorlogscommunisme) of gepaaid met toelating van privébezit (NEP) totdat Stalin het 'koelakkenvraagstuk' definitief dacht op te lossen. Het expliciete doel was steeds om met de opbrengsten van het uitpersen van de boeren door de staat de industriële ontwikkeling te financieren. Voor wie hierin het werk zien van een 'burgerlijke revolutie' (van Pannekoek en Wagner tot Bordiga) of het leggen van de grondslagen voor loonarbeid (Goldner, Jonas?): Welk een 'historische vooruitgang' ten opzichte van het Tsarisme! Alleen al 22 miljoen doden door de gedwongen 'collectivisaties' en de daarop volgende hongersnoden (F.C.).

lijkheid in de verrekeningen op basis van het arbeidsuur tussen de bedrijven is echter noodzakelijk om de arbeiders een inzicht in de totaliteit van de productie te geven. De formele gelijkheid op basis van het aantal gewerkte uren dat recht geeft op consumptie van niet-gratis goederen en diensten is noodzakelijk om een direct verband te leggen tussen arbeid en verdeling van de geproduceerde rijkdommen. Het is een politieke eis die dient om de loonarbeid af te schaffen en een einde te maken aan de extractie van meerarbeid.

Om de werkelijke ongelijkheden te bestrijden die de toepassing van het arbeidsuur als maatstaf voor de consumptie met zich meebrengt, is het mogelijk om bepaalde producten en diensten gratis aan ieder te beschikking te stellen, en aan nader vast te stellen groepen van mensen die nog niet, niet of niet meer kunnen werken een recht op arbeidsbonnen te verlenen. Bij het voortbestaan van tekorten aan bepaalde producten, b.v. als gevolg van de verwoestingen door imperialistische oorlogen of als gevolg van de aantasting van het milieu, kunnen op dezelfde wijze noodmaatregelen worden genomen als binnen het kapitalisme: rantsoenering. De G.I.C. gaat op deze kwesties niet of nauwelijks in - evenals op het transformeren van de bestaande vormen arbeid zoals die door het winstbejag (reële onderschikking aan het kapitaal) zijn vervormd, naar vormen van menselijke zelfontplooiing, of andere transformatieprocessen (b.v. van het gezin, van de verhouding tussen stad en platteland) - omdat het ging om het vastleggen van 'de politieke eis', het politieke kader voor de omvorming van kapitalisme naar communisme.

“Rechtvaardige” verdeling?

Bij communistische productie verlangen we dus, dat de arbeidstijd de maatstaf voor de consumptie zal zijn. Iedere arbeider bepaalt door zijn arbeid tegelijk zijn aandeel in de maatschappelijke voorraden consumptiegoederen.

Of zoals Marx zegt: “De producent krijgt van de samenleving een aanwijzing, dat hij zo en zoveel arbeid geleverd heeft (na aftrek van zijn arbeid voor het maatschappelijk fonds) en onttrekt met deze aanwijzing zoveel aan de maatschappelijke voorraden consumptiemiddelen, als evenveel arbeid kost. Dezelfde hoeveelheid arbeid, die hij de

samenleving in de een of andere vorm gegeven heeft, krijgt hij in andere vorm terug.” (Zie het eind van hoofdstuk III.).

Zeer ten onrechte wordt dit wel eens als een “rechtvaardige” verdeling van het maatschappelijk product opgevat. En dat is dan in zoverre juist, dat niemand met nietsdoen aan de kost kan komen, zoals de couponnetjes-knippers. Maar daarmee is de rechtvaardigheid dan ook uitgeput. Op het eerste gezicht lijkt het zeer rechtvaardig, dat alle loonverschillen worden opgeheven en alle functies in het maatschappelijk leven, zowel van hand- als van handarbeid, dezelfde rechten geven op de maatschappelijke voorraden. Maar bij nadere beschouwing werkt dit gelijke recht zeer onrechtvaardig.

Neem twee arbeiders, die beiden hun beste krachten aan de maatschappij geven. Maar de een is ongetrouwd, terwijl de ander een gezin met vijf kinderen heeft. Weer een ander is gehuwd, terwijl man en vrouw beiden werken, zodat ze een “dubbel” inkomen hebben. Met andere woorden: het gelijke recht op de maatschappelijke voorraden wordt in de praktische consumptie tot groot onrecht.

De verdeling van de goederen naar de maatstaf van de arbeidstijd kan dus nooit uit de rechtvaardigheid afgeleid worden. Aan de maatstaf van de arbeidstijd kleven dezelfde onvolkomenheden als aan iedere maatstaf. Dat wil zeggen: een rechtvaardige maatstaf bestaat niet en kan nooit bestaan. Welke maatstaf men ook kiest, ze zal altijd onrechtvaardig moeten zijn. En wel, omdat het gebruik van een maatstaf betekent het negeren van de individuele verschillen in de behoeften. De een heeft weinig behoeften, de ander veel. De een kan daardoor al zijn behoeften met zijn aanwijzingen op de voorraden rijkelijk bevredigen, de ander moet zich daarbij nog allerlei onzeggende. Ze geven hun hele wezen aan de samenleving, en toch de de een zijn behoeften wel bevredigen en de ander niet.

Dit is de onvolkomenheid, die iedere maatstaf eigen is. Het aanleggen van een maatstaf bij de consumptie wordt daardoor juist de uitdrukking van de ongelijkmatigheid in de consumptie.

De eis van gelijk recht op de maatschappelijke voorraden heeft dus niets te maken met rechtvaardigheid. Het is dan ook een *politieke eis* bij uitnemendheid, die we als *loonarbeider* stellen. Voor ons is de opheffing van de *loonarbeid* het centrale punt van de proletarische omwenteling. Zolang niet de arbeid de maatstaf voor de consumptie is, zolang is er een “loon”, het moge hoog of laag zijn. In ieder geval is er geen direct verband tussen de voortgebracht goederenrijkdom en dit loon. Daarom moet de leiding van de productie, de verdeling van de goederen en daarmee tevens de voortgebrachte meerwaarde op “hogere instanties” overgaan. Is de arbeidstijd de maatstaf voor de individuele consumptie, dan wil dat niet anders zeggen, dan dat de

loonarbeid is afgeschaft, dat er geen meerwaardevorming plaatsvindt en dat er dus geen “hogere instanties” nodig zijn, om “het volksinkomen” te verdelen.

De eis van gelijk recht op de maatschappelijke voorraden steunt dus geenszins op de “rechtvaardigheid” of op enigerlei morele waardering. Het steunt op de overtuiging, dat alleen op deze wijze de loonarbeiders de zeggenschap over het bedrijfsleven kunnen *houden*. Op de “onrechtvaardigheid” van het gelijke recht begint de communistische maatschappij zich te ontwikkelen.” (4)

Hfdst. 3. De ontwikkeling naar volledig communisme tijdens de overgangperiode

Op langere termijn stuurt de arbeidersklasse het bedrijfsleven van een schaarste-economie in de richting overvloed, maakt ze het oplossen van andere klassen in de 'associatie van vrije en gelijke producenten' mogelijk, waarin de arbeid in toenemende mate zal gelden als ontplooiing van de unieke persoonlijkheid van ieder mens (vrijheid en gelijkheid in positieve zin), en het nemen naar behoefte zich over een steeds groter deel van de productie zal uitbreiden. In deze ontwikkeling maakt het beheer over personen plaats voor toenemend beheer over zaken, en daarmee sterft de (half-)staat, of arbeidersstaat af.

“ Het groeiproces van het communisme

(...) Als een van de karakteristieke kenmerken van de openbare bedrijven noemden we, dat hier het “nemen naar behoefte” is verwezenlijkt, zodat hier de maatstaf van het arbeidsuur geen rol meer speelt in de individuele consumptie. Met de groei van het communisme zal dit type van bedrijf waarschijnlijk steeds meer worden uitgebreid, zodat verschillende takken van levensmiddelenvoorziening, het personentransport (dit is ook individuele consumptie), woningdienst, kortom: de voorziening van de *algemene behoeften* op deze grondslag komt te staan. Natuurlijk zal steeds vooraf overwogen moeten worden, of een dergelijke distributie voor een bepaalde tak van bedrijf niet te grote offers voor de samenleving met zich meebrengt. In ieder geval is deze ontwikkeling een proces dat zich echter voorzover het het technische gedeelte betreft, snel laat voltrekken. Hoe meer de samenleving groeit, hoe meer consumptiegoederen naar dit principe worden gedistribueerd, hoe minder de individuele arbeid de maatstaf zal zijn voor het individueel te consumeren deel van het maatschappelijk product. Hoewel de arbeidstijd dus de rol vervult van maatstaf te zijn voor de individuele distributie, *wordt deze maatstaf in de loop van de ontwikkeling vernietigd!*

“ In dit verband herinneren we aan hetgeen Marx van de distributie zei (zie III. b. Het maatschappelijk gemiddelde arbeidsuur bij Marx en Engels): “De manier van deze verdeling zal verschillen met de bijzondere aard van het maatschappelijk productieorganisme en de daarmee overeenkomende ontwikkelingshoogte van de producenten. Slechts ter vergelijking met de warenproductie onderstellen wij, dat het aandeel van

iedere producent in de levensmiddelen bepaald wordt door zijn arbeidstijd.” (Marx, *Das Kapital*, Bd. I, blz. 91, Kiepenhauer Verlag, Berlin).

Wat wij met onze beschouwingen aantonen, is echter, dat de weg naar de *vermaatschappelijking van de distributie van consumptiegoederen* klaar en duidelijk is afgebakend. De arbeidstijd is steeds slechts de maatstaf voor het nog individueel te consumeren deel van het maatschappelijk product.

Deze vermaatschappelijking van de distributie voltrekt zich niet automatisch, maar ze is gebonden aan het initiatief van de arbeiders. Voor dit initiatief is echter ook plaats. Is de productie zo ver gevorderd, dat een bepaalde tak van productie, die een consumptiegoed aflevert, “glad” verloopt, dan staat niets in de weg, deze tak bij de openbare bedrijven te voegen. *Alle berekeningen in de bedrijven blijven daarbij toch dezelfde.*

Hier behoeven de arbeiders niet te wachten, of het de heren staatsambtenaren gelegen komt, of zij deze tak van bedrijf wel voldoende in de hand hebben, maar doordat ieder bedrijf of complex van bedrijven in hun berekeningen een gesloten geheel is, kunnen de producenten het zelf voltrekken. Juist door het eigen beheer is de productie zeer bewegelijk.

In dit verband dient er op gewezen, dat de groei van het communisme in verschillende gebieden verschillend snel zal gaan. In het ene gebied zal de behoefte aan “culturele” instellingen zich krachtiger doen gevoelen dan in een ander. Besluiten de arbeider in een district bijvoorbeeld meerdere leeszaal te openen, dan kunnen ze dit zonder bezwaar doen. Er komen dan instituten bij, die een meer plaatselijk belang hebben, zodat de kosten daarvoor ook door het betreffende district gedragen worden. Dat wil zeggen: voor dat district ondergaat de uitbetaling een correctie, wat dus als een “plaatselijke belasting” werkt. Zo kunnen de arbeiders dus het leven in z’n duizenderlei schakeringen zelf “maken”.

Juist dit groeiproces van het communisme maakt het ook noodzakelijk, dat de “sociale onkosten” door middel van een uitbetalingsfactor gevonden moeten worden en niet langs de omweg van “prijsverhogingen”, omdat dit direct de zelfactiviteit en de eigenvorming-van-het leven aan banden zou leggen.

Het groeiproces van “nemen naar behoefte” is dus een bewuste handeling van de samenleving, terwijl de snelheid van deze groei in hoofdzaak bepaald wordt door de “ontwikkelingshoogte” van de verbruikers. Hoe sneller ze leren, spaarzaam met het maatschappelijk product om te gaan, dat wil zeggen, hoe sneller ze leren, het niet noodloos te verbruiken, des te sneller kan de distributie vermaatschappelijkt worden.

Voor de berekeningen in de totaal-productie maakt het weinig verschil, of er veel of weinig openbare bedrijven zijn. Zodra een bedrijf, dat eerst z'n product tegen verbruiksgeld in de consumptie gaf, tot het openbare type overgaat, wordt de totaalbegroting van de openbare bedrijven groter en die van de "productieve" bedrijven kleiner. De uitbetalingsfactor wordt dus steeds kleiner, naar mate het communisme groeit. Geheel verdwijnen kan hij waarschijnlijk nooit, omdat uiteraard alleen de bedrijven tot het openbare type over kunnen gaan, die *de algemene behoeften* verzorgen. De vele behoeften, die aan de individuele eigenaard van de mensen ontspringen, zullen wel nauwelijks in de algemeen maatschappelijke distributie kunnen worden opgenomen. Hoe dit ook zij, dit is niet principieel. Hoofdzaak is, dat het algemene groei-proces van het communisme is afgebakend, terwijl de bijzondere schakeringen door de praktijk van het leven zullen worden gevormd." (4)

“ Marx stelt deze “boekhouding van de samenleving” algemeen voor een productie-proces, waarbij de arbeid maatschappelijk is, dus onverschillig, of het communisme nog “laag” ontwikkeld is, of dat het “het geven naar krachten en het nemen naar behoeften” reeds heeft verwezenlijkt. D.w.z., dat de organisatie van het economische leven in z'n verschillende ontwikkelingsperioden verschillende stadia kan doorlopen, waarbij echter de categorie van het maatschappelijk gemiddelde arbeidsuur de rustende pool blijft.“ (1)

“ Doch bij zo'n orde ('Commune-staat of radenstelsel, wanneer 'de voorwaarden tot het afsterven van de staat' zijn vervuld; FC) bestaat er al in 't geheel geen “Staat” meer, want wat men dan nog een centrale regering noemen kan, heeft geen afzonderlijke macht meer, omdat deze in handen van de Communes ligt. Het doorgevoerde commune- of radenstelsel in het gehele land zou daarmee tegelijk opheffing van de parasitaire Staat zijn. Door de “enkel maar onderdrukkende organen van de oude regeringsmacht af te snijden, moesten haar rechtmatige functies worden ontrukkt aan een macht, die er aanspraak op maakte boven de maatschappij te staan, en aan de verantwoordelijke dienaren van de maatschappij worden teruggegeven”. Is zo'n orde werkelijk doorgevoerd, dan is de staat werkelijk afgestorven, terwijl de maatschappij hem niet meer nodig heeft.” (3)

“ ... de proletarische staat van het begin af [aan] erop bedacht moet zijn, zichzelf van alle macht te ontdoen, doordat hij deze in vrijwillige centralisatie omzet, dus op [de] Communes overdraagt. **De mogelijkheid voor deze voorwaarden te scheppen is de taak van de dictatuur, zichzelf overbodig te maken [is] haar doel.**” (3)